

vzor citace:

ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, K. a kol. *Právo a společnost v digitálním věku. Teorie, praxe, empirie*. Praha: Auditorium 2023, s. 360.

Autoři:

Prof. JUDr. Karel Beran, Ph.D. – předmluva
JUDr. Lukáš Lev Červinka – kap. 7
Michael Douša – kap. 17
Kristián Fischer – kap. 14
Mgr. Zsófia Folková – kap. 1
Mgr. Petr Gangur – kap. 15
Daniel Kačer – kap. 9
Mgr. Anna Kadlecová – kap. 8
JUDr. Mgr. Martin Koloušek, Ph.D. – úvod, závěr
Mgr. Tomáš Koref – kap. 3
Doc. JUDr. PhDr. Pavel Maršálek, Ph.D. – úvod, závěr
Doc. JUDr. Pavel Ondřejek, Ph.D. – úvod, závěr
Mgr. Bc. Tereza Ottová – kap. 10
Jan Pavlínek – kap. 11
JUDr. Jan Pokorný – kap. 6
Mgr. Vratislav Slavík – kap. 13
JUDr. Roman Šír – kap. 2
Doc. JUDr. Jan Tryzna, Ph.D. – úvod, závěr
Barbora Tůmová – kap. 12
Mgr. Tomáš Valenta – kap. 16
Mgr. Vanda Zaklajiová – kap. 4
Mgr. Marek Zima – kap. 5
JUDr. Katarzyna Žák Krzyžanková, Ph.D. – úvod, závěr, shrnutí, summary a seznamy

Tato publikace vyšla za podpory prostředků Univerzity Karlovy v rámci projektu „Technologický pokrok a společenské proměny jako výzvy pro zkoumání základních otázek práva“, SVV č. 260 622, jakož i v rámci programu Cooperatio – vědní oblast Law.

Recenzenti: prof. JUDr. Mgr. Martina Gajdošová, Ph.D.
JUDr. Olga Rosenkranzová, Ph.D.
Redakce: Petr Bělovský
Grafika a sazba: Auditorium
Tisk: PBtisk
Korektura: Zdeněk Tejkl

Auditorium
Praha 2023

ISBN 978-80-87284-10-0

OBSAH

Předmluva	9
Úvod	11

ČÁST I.

VĚDNÍ PRŮSEČÍKY: REVIZE TRADIČNÍCH PRÁVNÍCH KONCEPTŮ OPTIKOU JINÝCH DISCIPLÍN

I. SVRCHOVANÝ SUBJEKT LIDSKÝCH PRÁV: AUTONOMIE, RACIONALITA, ANTROPOCENTRISMUS A JEJICH KRITIKA	17
1.1 Zrod subjektu lidských práv	18
1.2 Vnitřní logika lidských práv	19
1.3 Člověk jako monáda	20
1.4 Kritika monády	21
1.5 Ne-člověk jako subjekt (lidských) práv	24
1.6 Nové cesty	27
1.7 Závěr	28
2. VÍNA A OTÁZKA SVOBODY VŮLE	29
2.1 Determinismus a nesvobodná vůle	29
2.2 Vína	32
2.3 Závěr	44
3. ÚSKALÍ PRÁVNÍ NORMY O TŘECH PRVCÍCH	48
3.1 Tradiční přístup ke struktuře právní normy	50
3.2 Úskalí tříprvkové struktury právní normy	53
3.3 Závěr	59
4. KOGNITIVNÍ ZKRESLENÍ V PRÁVNÍM MYŠLENÍ	61
4.1 Heuristika dostupnosti	63
4.2 Efekt kotvení a přizpůsobení	68
4.3 Efekt falešných vzpomínek	76
4.4 Závěr	79
5. CO NÁM KOGNITIVNÍ VĚDA MŮŽE ŘÍCT O ANALOGII LEGIS	81
5.1 K aplikaci práva	82
5.2 Konceptuální schémata a jejich integrace	84
5.3 Teorie vícero omezení	88
5.4 Od nalézání ke zdůvodňování	97
5.5 Závěr	100

ČÁST II.

SPOLEČENSKÁ TRANSFORMACE A JEJÍ ODRAZ V PRÁVU

6. ROLE PRÁVNÍHO PLURALISMU V MODERNÍM STÁTU	101
6.1 Stát slábnoucí, či jenom malý?	102
6.2 Ekonomická stabilita České republiky	106
6.3 Slábnoucí stát a právní pluralismus	110
6.4 Závěr	112
7. ÚSTAVNÍ TEORIE A TEORIE KOMPLEXITY	114
7.1 Komplexita moderního státu	115
7.2 Stát jako organizační systém	119
7.3 Ústavní narativy	124
7.4 Závěr	125
8. HLEDÁNÍ METODOLOGICKÉHO VÝCHODISKA – POSUN K DYNAMICKÉ PRÁVNÍ INTERPRETACI	127
8.1 Proměna práva	128
8.2 Vztah právní dogmatiky a právní interpretace	129
8.3 Právní interpretace	130
8.4 Spravedlnost a právní jistota	132
8.5 Směrem k dynamickému pojetí právní interpretace	135
8.6 Závěr	140
9. OLIVER WENDELL HOLMES ML., PRAGMATISMUS A SVOBODA PROJEVU	143
9.1 Co je pragmatismus	145
9.2 O.W. Holmes a svoboda projevu	152
9.3 Závěr	157
10. K OTÁZKÁM STANOVENÍ TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PROSTŘEDNICTVÍM HRANICE VÝŠE ŠKODY	158
10.1 Určení hranice výše škody judikaturou	159
10.2 Určení hranice výše škody nařízením vlády	162
10.3 Stanovení hranic výše škody zákonem	165
10.4 Diskuse a návrhy de lege ferenda	170
10.5 Závěr	173

11. JE VHDNÉ UMOŽNIT SOUDNÍ PŘEZKUM ROZHODNUTÍ O NEUDĚLENÍ DLOUHODOBÉHO VÍZA?	176
11.1 Právo osob vstupovat na území státu	177
11.2 Argumenty pro (ne)přezkoumatelnost rozhodnutí o neudělení dlouhodobého víza	182
11.3 Zhodnocení argumentů a úvahy o vhodnosti soudního přezkumu	185
11.4 Současný stav a vyhlídky na připuštění soudního přezkumu	188
11.5 Závěr	189
12. SROVNÁNÍ MATEŘSKÉ A OTCOVSKÉ DOVOLENÉ U NÁS A VE FRANCII	191
12.1 Mateřská dovolená a její financování v Česku	192
12.2 Mateřská dovolená a její financování ve Francii	199
12.3 Otcovská dovolená	205
12.4 Závěr	207

ČÁST III.

TECHNOLOGICKÝ POKROK A JEHO (NEJENOM) LIDSKOPRÁVNÍ IMPLIKACE

13. UMĚLÁ INTELIGENCE JAKO PŘEDMĚT PRÁVNÍ REGULACE: BENEFITY A RIZIKA	209
13.1 Vývoj oboru UI a témata právního výzkumu z oblasti UI	213
13.2 Možné varianty definice umělé inteligence pro účely regulace	215
13.3 Umělá inteligence jako vědní obor	215
13.4 Definice použitelná v rámci právní regulace, charakteristiky a rizika	217
13.5 Strojové učení jako potenciální zdroj rizika	218
13.6 Schopnosti umělé inteligence, rozhodovací proces a problém zkreslení	220
13.7 Oblast použití a účel použití umělé inteligence jako možný zdroj rizika	221
13.8 Závěr	222

14. DOMNĚNKA ZASTOUPENÍ V DIGITÁLNÍ DOBĚ	223
14.1 Obecně k domněnce zastoupení	224
14.2 Falešné objednávky a podobná jednání čili typické případy domněnky zastoupení v digitálním prostředí	227
14.3 Důsledky domněnky zastoupení	237
14.4 Závěr	243
15. BLOKACE INTERNETOVÝCH STRÁNEK V ČESKÉ REPUBLICE	245
15.1 Blokace internetových her	246
15.2 Blokace nelegálních humánních a veterinárních léčivých přípravků	251
15.3 Blokace nebezpečných potravin	256
15.4 Východiska	260
15.5 Empirická část	261
15.6 Závěr	266
16. OVERSIGHT BOARD: ANALÝZA ROZHODNUTÍ DOZOROVÉHO ORGÁNU SPOLEČNOSTI META	268
16.1 Představení normativního systému Meta	268
16.2 Moderace	271
16.3 Analýza rozhodnutí Oversight Board	275
16.4 Přehled rozhodnutí	281
16.5 Problémy normativního systému Meta vyplývající z rozhodnutí	286
16.6 Přínosy a slabiny	290
16.7 Závěr	292
17. DEEPPFAKE PORNOGRAFIE VS. LIDSKÁ DŮSTOJNOST	293
17.1 Současný stav	295
17.2 Úvahy de lege ferenda	301
17.3 Závěr	307
ZÁVĚR	309
Shrnutí	311
Summary	320
Seznam použité literatury	329
Seznam použité judikatury	356
Seznam zkratek	360

PŘEDMLUVA

Žijeme v přelomové době. Přelomovost doby se projevuje ve ztrátě jistoty. Jedinou jistotou zůstává, že se všechno mění. To, co platilo včera, dnes už neplatí. Mohlo by se zdát, že poslední záchranou brzdou proti přelomovosti zůstává člověk. Člověk, který se mění jen velmi pomalu. Problém je ale v tom, že bezpečně evoluční vývoj člověka je konfrontován s doslova revolučním rozvojem technologie. Člověk už není *Homo sapiens*, ale *Homo technologicus*, tedy člověk, který bez technologie přestává být schopen využívat své moudrosti. Technologie člověku dává – doslova – křídla, obtíž je ale v tom, že pokud člověk ona křídla z nějakého důvodu ztratí – tak, jako se to stalo Ikarovi – stává se nemožným, bezradným a zranitelným. (Jen si představte, že byste měli být týden bez mobilu nebo internetu).

Technologie, a zejména rozvoj umělé inteligence, však posouvá dopředu nejen přírodní vědy, jejichž je produktem, ale i vědy humanitní, a akceleruje tak proměny společnosti. Technologie tak přináší nesmírný pokrok a možnosti, které byly dříve netušené. Člověk, který tak žije svůj přirozený, jedinečný a také konečný život, je pozadu. Člověk tak raději často strká hlavu do písku ze strachu, aby si mohl alespoň poslední jistoty uchovat. Ale přelomová doba jde proti němu a ať chce, či nechce, musí dříve či později akceptovat, že jistoty, na které spoléhal, mizí.

Jediné, co člověku v této situaci zbývá, je přizpůsobit se, jinak nepřežije. Schopnost adaptovat se na změny se ale v průběhu života mění. Mladý člověk je z povahy věci ten, kdo změnu přijímá, ba dokonce ji vyžaduje, neboť souvisí s tím, že se etabluje a hledá své místo na slunci. V okamžiku, kdy se mu to podaří, zestárne a stane se konzervativním. V tu chvíli změnu spíše odmítá a lpí na tom, co platilo. Tento model však v době, která je přelomová, přestává být adaptivní. A tak i lidem, kteří už nejsou mladí, nezbyvá, než aby vykročili ze svého konzervatismu a vnímali tep doby. Ten, kdo jim může ukázat cestu, je právě spíše mladá generace, která to nové přirozeně přijímá a využívá.

Knih, kterou držíte v rukou, je důležitým svědectvím o přelomovosti naší doby. A je také svědectvím o tom, že nastupující generace právníků si je vědoma změn, které už brzy převálčují dosavadní jistoty mladým i starým. Právě proto, že změny, ke kterým dochází, jsou téměř všudypřítomné, byli autoři postaveni před výzvu, jak tuto